

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 5. No. 18. 1940

TÜRK HAKİMİ FARABİNİN UDU

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Hakim ve feylesof Farabının tercemei halinden bâhis eserlerde musikişinas olduğunu ve bir musiki aletinin tarafından keşfedildiğini öğreniyoruz. (Elmedhal fi musiki) eserini musiki tarihi âlimleri pek mühim buluyorlar. Bunun fransızcası da basılmıştır (1).

İbni Ebi Usaybia, Tabakatül'etıbbâ eserinde (2): (Farabi) ilmi musikinin nazariyat ve ameliyatında gayei kusvaya vasıl olmuştu. Mu-maileyh bir musiki aleti icad etmişti. Çaldığı vakitte insanın bilcümle hissiyat ve infialâtını tahrik ederdi, diyor.

(سيف الدولة حمداني) nin sazen-deleri biraz fasıl yapıdıkta şeyh (Farabi) ademi iltifat ve çendan istimama tekayyüd etmeyip kendi cebinden biraz ağaç parçaları çıkarıp birbirlerine zam ve bir garib saz peyda ve serâgazi negamât eyledikte ehali meclise dıhk (gülme) ârız olup ol kadar güldüler ki bi-hud olunca ondan ol aleti bozup üslûbi âhar üzere edip çaldıkta cümle bükâ edip ağlaştılar ve yine bozup bir tarzı âhar üzere çaldıkta cümlesi hâba varıp Farabi dahi âlâtın alıp bir kimse vâkif olmaksızın çıkıp gitti. Hâbdan kalktıktan Farabiden nişan bulmadılar. Seyfûddevele buna pek ziyade muhabbet edip ikram eyledi . . . diye yazılıdır. Birinciden Farabının iyi bir musikişinas olduğunu, bundan da musiki hakkındaki liyakatinin efsaneleştiğini öğreniyoruz. Demek ki Farabının musikiye, musiki negamatına ve nazariyatına derin vukufu vardır.

(1) Kitabu L-Musiqi Al Kabir T. I ve II (Baron Rodolphe D'Erlanger) 1930, 1935, 1938 Paris. P. Geuthner

(2) Tıp Tarihi Enstitüsü kütüphanesi. Cilt 1. S. 134 - 140.

(3) Sütlücede Mahmud ağa camii imam ve hatibi Hasan Ayni nushasındaki nôtundan.

EDİRNE DARÜŞŞİEASI TARİHİ 891 (1486)

Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

Topkapı sarayı arşivinde 2580 numaralı bir vesika vardır. Bu vesika Edirnedeki İkinci Bayezid darüşşifasının tarihini sarahatle tesbit ediyor. Müze müdürü Tahsin Öz ve arşiv memuru Zarif Orgunun delâletile tedkik ettim. (Tarihi darüşşifa) diye yazılı olan bu kıt'a:

شه خان بايزيد كهف امام
جعل البيت دافع الالام
فن الهاتف الهم التاريخ
هو دار الشفاء للاسقام

891

Son mısraı 891 (1486) tarihi çıkan arapça bir kitabeden ibarettir. Türkçesini Kütüphaneler müdürü merhum Hasan Fehmi Turgaldan rica ettik. Bize bunu:

Âmmenin sığınağı Şah Bayezid Han
Âlâmın def'i için bir ev yaptı.
Hatif tarafından (هو دارالشفاء للاسقام)
(İbaresini ona) tarih olarak ilham olundu (1)

diye terceme ettiler. Ebced hesabına son mısra' 891 tarihini gösteriyor. Edirne'de Bayezid II darüşşifasını 1926, 1929, 1935 ziyaretlerimde kapısı üzerinde ve yahut başka bir tarafta böyle bir kitabe görmedim. Her halde bunun darüşşifa kapısı üzerine hak edilmediğini tahmin

(1) Bu son iki mısraı bu şekilde de terceme etmişlerdir: (Onun tarihi hatif tarafından (هو دارالشفاء للاسقام) diye ilham olundu.)

ediyorum. Zira orada bu kitabenin konduğu bir boş yer bulamadım. Tarihçilerimiz, diğer imaretlerin kitabelerini bazan zikrettikleri halde bu kitabe suretine hazine arşivinden başka bir yerde tesadüf edilmemiştir. İhtimal bu darüşşifa için bazı tarihler yazdırıldı, belki bunlardan biri, bu meyanda şimdi tarihî bir vesika olmak dolayısıyla güzel bulduğumuz bu kıt'a da hoşla gitmiyerek hâkkedilmedi. Darüşşifada başka bir kitabe bulamadığımızı göre her halde başka bir tarih ve kitabe tercih edilmemiş olacak.

Edirne darüşşifası tarih kitabesi

Biz şimdi Edirne darüşşifasına ait bir tarih vesikası bulduk diye seviniyoruz. Bayezid II nin başka bir yerde yapılmış bir darüşşifası olmadığına göre mahalline konmayan ve yahut konamayan bu kitabe-

nin Edirne darüşşifasına ait olmasını muhakkak görmek lâzımdır. Ve bu değerli kitabe ile Edirne darüşşifasının tam tarihini tesbit etmiş oluyoruz.

Dr. Rifat Osman Edirne darüşşifasının inşasından bahsederken (1) Akkirman seferi münasebetile 12 rebiulâhir 890 nisan 1485 de Edirneye gelen Bayezid II ye şehrin bir hastahaneye muhtac olduğuna dair müracaatte bulunulmuş, inşasına başlanmış ve sekiz senede bitmiştir, demektedir. Bu tarih ise onun inşasının hitamını bildirmektedir.

(1) Türk Tıp Tarihi Arkivi No. 13, 1939.